

Протођакон Љубомир Ранковић

ВЛАДИКА НИКОЛАЈ У СЛУЖБИ БОГУ И СРПСКОМ РОДУ

Рођење и рано детињство

Владика Николај Велимировић рођен је на Туциндан 23. децембра, по старом, или 5. јануара 1881. године, по новом календару. Родно место Владике Николаја је малено планинско село Лелић, смештено на северним падинама планине Повлена, недалеко од Ваљева. Родитељи његови, Драгомир и Катарина, прости шумадијски сељаци, имали су деветоро деце. Никола (Владикино световно име) био је прво дете у родитеља. Осталих осморо је поумирало од разних болести, а један од њих - Душан (отац блаженопочившег Владике Јована), погинуо је у рату 1914. године. Мали Никола је крштен у манастиру Ћелијама, који је тада био парохијска црква села Лелић.

Знаменита породица Велимировића потиче од Антонија-Анте Јовановића, који се у ваљевски крај доселио из Сребренице у Босни. И данас тај засеок у Лелићу зову “Бошњаци”. Антоније је био начелник среза подгорског и један од виђенијих људи у тадашњој Србији. Сахрањен је испред северних врата манастира Ћелија. Гроб му

је до данас добро очуван са каменом плочом и крстом од црвеног мермера. Јоаким Вујић, у своме “Путешествију по Србији”, записао је сусрет са начелником среза подгорског Антонијем Јовановићем у Лелићу. По Антонијевом сину Велимиру настало је презиме Велимировић.

Мали Никола је одгојен и васпитан у угледној српској патријархалној задрузи која је имала преко тридесеторо чељади. Отац Драгомир, био је ретко писмен сељак за оно доба. Поред уобичајених сеоских послова, био је писар и деловођа среза подгорског. До данас су сачуване деобне пресуде писане његовим лепим и читким рукописом. Пошто је због послова често одсуствовао од куће, бригу о васпитању деце преузела је његова смерна супруга Катарина - потоња монахиња Екатерина. Она је први учитељ и васпитач малог Николе. Још као дете водила га је за ручицу у оближњи манастир Ћелије на богослужење и причешће. Учила га да се прекрсти и како се Богу моли. Тих првих детињих дана поред топлога скута материног, Николај се доцније често сећао. Један такав догађај, описао је у својој аутобиографској молитвеној песми - “Молитва роба у тамници”.

Основна школа и гимназија

Када је Никола мало одрастао, отац Драгомир реши, да га, као најстаријег и најбистријег од своје деце, упише у школу. Основна школа села Лелића била је у манастиру Ћелијама. Пошто су деца похађала школу из других села удаљених и преко двадесет километара, пространи манастирски конак је претворен у интернат. Недељом и празником родитељи су долазили у манастир на богослужење, обилазили децу и доносили потребне намирнице и чисту преобуку. Кућа Велимировића удаљена је од манастира 4-5 километара. Никола је по природи био мали и ситан, те да не би пешачио свакодневно толики пут, отац га предаде у школски интернат. Тако отпоче Николино школовање и образовање под куполама светоархангелског храма у манастиру Ћелијама.

Ћелијски учитељ, Михаило Ступаревић, уочио је Николину ревност и даровитост, па је по завршеној основној школи, саветовао оцу Драгомиру да Николу пошаље на даље школовање. Бистри и отресити сељак послуша учитеља и Николу уписа у Ваљевску гимназију. Гимназија у Ваљеву је била на добром гласу али није била потпуна. Имала је само шест разреда.

После завршене Гимназије настала је дилема: где и како наставити даље школовање. Уз одобрење оца Драгомира, Никола крене са својим другом Петром Косићем да се упише у Војну академију. Због неухрањености и малог обима груди Николу на конкурс одбију, а Петар се упише и постане високи официр српске и југословенске војске, познат у догађајима око пуча генерала Симовића 1941.

године.

Упис у Богословију

Трагајући даље за школом у коју да се упише, Никола сазна да је објављен позив

за

упис ученика у последњу генерацију старе Београдске богословије. Примао се неограничен број ученика. Никола се пријави и буде примљен и уписан у први разред.

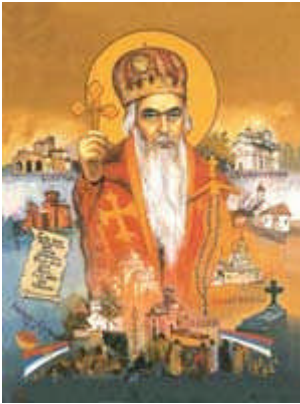
Његови другови су углавном били уписани у богословију са по два разреда гимназије. Толико је било потребно. Никола је завршио шест разреда и већ био прилично оформљена млада личност - млади интелектуалац. Одмах је у богословији био запажен. Одушевљавао је своје професоре и другове разумевањем најзамршенијих проблема из области науке, философије и теологије. Поред обавезних уџбеника и скрипти почео се увелико користити богословском и философском литературом у савлађивању наставе. Сваки тренутак слободног времена је користио да што више прочита и научи. Од првих богословских дана почео је читати дала светских класика. до краја школовања прочитао је дела Његоша, Достојевског, Пушкина, Толстоја, Шекспира, Гетеа, Игоа, Дантеа, Волтера, Ничеа ... Духом својим надносио се и над тајанственом мудрошћу далеког Истока, читајући и проучавајући свештене и философске књиге древне Индије. И доцније, целог живота се враћао Индији. Жалио је што хришћанство није успело да продре у Азију. Сматрао је да га индијски дух склон контемплацији и мистици још више продубио и обогатио. Зато је написао неколико познатих дела на ту тему:

“Христe, дођи у Азију”, “Индијска писма”, “Индијски Савле” и др.

После завршене богословије, Николај је постављен за учитеља у селу Драчићу

недалеко од Ваљева, на путу за Косјерић. Ту се упознао и спријатељио са свештеником Стевом Поповићем, емигрантом из Црне Горе. Са њим је одлазио на разне свештене обреде у село где је упознао духовни живот српског села и сељака. Летње распусте је проводио у Боки на лечењу. Писао је из Боке своје пријатељу, свештенику Стеви, и у тим писмима су остали прекрасни описи Боке Которске и живота народа у Црној Гори и Далмацији. У то време, Никола је већ увелико овладао вештином писања и беседништва. Поред писања и сарадње у “Хришћанском веснику”, писао је и у другим црквеним и световним часописима и новинама. Као учитељ у Драчићу написао је један позоришни комад који је извођен у ваљевском позоришту. Нажалост то дело је изгубљено. После кратког учитељовања у Драчићу постављен је одлуком министра просвете Србије за управника школе у Доњим Лесковцима. Но учитељска служба није била циљ младог Николе.

Два доктората

Непосредно после завршетка богословије, као одличном и даровитом ученику, нуђено му је да иде на студије у Русију. Он је пошто-пото хтео на Запад. Није могао одмах добити стипендију. Решио је да чека. И једног дана стигла је одлука министра просвете да се Николи обезбеђује стипендија за наставак студија на

старокатоличком факултету у Берну у Швајцарској. Желја је била испуњена. Никола је спаковао кофере и отпутовао у Швајцарску.

У Берну је Никола први пут добио потребне услове за учење и студирање. Имао је државну стипендију која му је обезбеђивала пристојан живот. Са фотографија из тог доба види се је он већ тада постао углађени и лепо одевени европски студент и господин. Добро је научио немачки језик и поред свог матичног факултета у Берну одлазио је да слуша предавања на другим факултетима широм Швајцарске и

Немачке. Остајао је читаве семестре на познатим факултетима слушајући чувене професоре теологије и философије. По завршеном факултету пријавио је докторску тезу и докторирао на тему: “Вара у Васкрсење Христово као основна догма Апостолске Цркве”.

Из Швајцарске, Никола се враћа у Београд, са намером да студије настави на Оксфорду у Енглеској. Није одмах добио стипендију, али он отпутује у Енглеску. Вероватно интервенцијо и везама проте Илића, убрзо му је додељена стипендија. Без великих тешкоћа Никола научи енглески језик и заврши филозофски факултет у Оксфорду и докторира из философије на тему: “Философија Берклија”. Ову тему је бранио на француском језику у Женеви. И тако са два доктората и перфектним знањем три главна европска језика, Никола се враћа у Београд.

У Београду није дочекан са одушевљењем. Мала балканска средина дочекала га је са завишћу а црквени људи су зазирали од њега због тога што се школовао у римокатоличкој Европи. Ни једна диплома није му призната, наводно због тога што није имао завршену пуну гимназију. И он, са завршена два факултета и положена два доктората на два најзнаменитија европска универзитета враћа се у средњу школу и полаже седми и осми разред у Другој београдској гимназији. После тога је постављен за суплента Београдске богословије као свршени студент философије. Предавао је световне предмете и језике.

Монашење

Тек што је почео предавања у богословији, Никола се поново разболео. Боловао је дуго и тешко. У болници се заветује, да ће, уколико преживи, примити монашки чин и целог себе ставити на службу српској цркви и своме народу. и чим је изашао из болнице, одлази у манастир Раковицу, надомак Београда, и ту 20. децембра 1909

године прима монашки чин, додавши своје световном имену само једно слово “ј”.

Добио је монашко име - Николај.

Одмах после монашења, на предлог тадашњег Митрополита Србије Димитрија, млади јеромонах Николај одлази на студије у православну Русију на чувену Духовну академију у Петроград. Да се “оправослави”, како је говорио Митрополит.

Када је стигао у Петроград, Николај се упише на Академију као свршени београдски богослов не помињући свршене факултете и докторске титуле, нити показујући писмо и препоруку Митрополита Димитрија које је овај упутио петроградском Митрополиту да се Николају нађе при руци. Николај је слушао предавања и остао потпуно непознат међу студентима све до првог учешћа у дискусији на једној од бројних књижевних - духовних вечери које су редовно одржаване на Академији. Својим знањем, говорничким даром и талентом задивио је професоре и студенте, а посебно петроградског Митрополита, који одмах од руске владе за Николаја издејствује бесплатну возну карту за путовање по целој Русији. И Николај тако крене у обилазак велике руске земље и њених светиња.

Непосредно је упознао широку и дубоку православну словенску душу.

Из Петрограда, Николај се враћа у Београдску богословију. Међутим, школска учионица је била претесна за њега. Он почиње серију својих проповеди по београдским црквама. По тематици и начину произношења оне су биле прворазредни духовни и културни догађаји у Београду. Узимао је теме из живота са оригиналном обрадом: “Лагано корача Христос”, “О мислима у огледалу”, “Чија је земља”, “О омладинском песимизму”, и др. Истовремено почиње објављивати своја писана дела: “Религија Његошева”, “Беседе под Гором”, “Изнад греха и смрти” и др. Његове проповеди и књиге заталасале су нашу црквену и културну јавност и постале прворазредна духовна и културна сензација. Брзо је постао познат широм српских земаља.

Године 1912. Николај је позван у Сарајево на прославу десетогодишњице српског културног друштва “Просвета”. Дошао је у центар Херцег Босне са гласом прослављеног проповедника. Дочекала га је препуна црква и порта свега онога што је Босна и Херцеговина имала српског и културног. Проповед је почео речима: “Долазимо из Србије, тог острва слободе, да вама, нашој браћи у ропству, донесем

поздраве Београда ”. Поздрављен је овацијама. Посебно је одушевио босанско-херцеговачку омладину и чланове “Младе Босне”, који ће се 1914. године, уочи сарајевског атентата, на гробу Богдана Жерајића и над Николајевим “Беседама под Гором” као над Јеванђељем Христовим, заклети на верност и истрајност. У Сарајеву се Николај тада упознао са највиђенијим представницима тамошњих поробљених Срба: Дучићем, Шантићем, Торковићем, Грђићем, Љубибратићем и другима. То је било време аустријске анексије Босне и Херцеговине, па је Николај обрнувши читаву ствар изговорио речи које су ушле у легенду: “Својом великом љубављу и великим срцем, Ви, Срби Босанци, анектирали сте Србију Босни”. Аустријске власти су га на повратку у Београд неколико дана задржале на претресу у Земуну. Следеће године нису му дозволиле да посети Загреб о прослави годишњице Његоша.

Мисија у Енглеској и Америци

Наступило је време када су малена Србија и Велики српски народ кренули ка Голготи, у судбоносне дане страдања и ратовања за уједињење свих српских земаља и свих јужнословенских народа. У свим догађајима 1912-1914 године, Николај живо и активно учествује. Његове беседе носе печат херојства и патриотизма. Страдање и национални стоицизам српског народа упоређује са голготском жртвом Христовом и са страдањем хришћанских мученика и светитеља. Почетком 1915. године председник српске владе Никола Пашић, позива Николаја у Ниш и упућује га у Енглеску и Америку да пропагира српску праведну борбу и да сузбија аустријску пропаганду против Србије. “Па шта да им кажем?” - тражио је Николај инструкције од Пашића. “Кашће ти се само” - после дужег ћутања одговорио је ћутљиви Пашић. Имао је пуно поверења у Николаја, који је већ био стекао славу великог беседника и богослова, широм целог православног и хришћанског света.

Пуне четири године, од априла 1915. до априла 1919. године Николај је по Америци и Енглеској држао бројна предавања: у црквама, универзитетима, колеџима, биоскопским дворанама, хотелима и по другим установама, објашњавајући српску

праведну и ослободилачку борбу против аустроугарске царевине. На великом збору у Чикагу, августа 1915. придобио је за српску ствар знатан део народа и свештенства и то не само православног него и римокатоличког, протестантског и унијатског. Велики број добровољаца, Срба и Хрвата, отишао је тада на Солунски фронт да помогне српским и савезничким армијама у ослобођавању Србије. Начелник енглеске армије изјавио је после рата, да је “Отац Николај био трећа армија” за српску ствар. Нека од својих предавања и беседа из тог времена објавио је у четири књиге на енглеском језику: “Душа Србије”, “Србија у светлости и мраку”, “Духовна препород Европе” и “Агонија цркве”.

Владика Жички и Охридски

По завршетку рата, док је био у Енглеској, изабран је 25. марта 1919. године за епископа Жичког, одакле је крајем 1920. премештен на древну Охридску епископију. Тих година, била је жива дипломатска активност и цркве и државе, па је Епископ Николај био члан бројних делегација и мисија у Атини, Цариграду, Светој Гори, као и у Америци и Енглеској. Тек као епископ Охридски и Жички, Владика Николај развија своју пуну мисионарску и јеванђелску делатност. Иако под тешким условима, он свакодневно путује по епархији, поучава народ и проповеда. Као некада Свети Сава. Обнавља ратом порушене цркве и манастире. Оснива сиротишта за незбринуту децу. Да би заштитио народ од агресивне секташке пропаганде, оснива Православну народну хришћанску заједницу или Богомољачки покрет којим је руководио између два рата. Из тог покрета се регрутује велики број монаха и монахиња који пуне српске манастире. Под његовим благотворним утицајем почиње у српском народу велико духовно буђење а у црквеном животу огромно прегалаштво.

Значајно је поменути да су Охрид, са својим древним светињама на обалама Охридског језера, суседна православна Грчка и Света Гора, извршили огроман утицај на Николаја. Он се сав окренуо Светим оцима и православној византијској класици и духовности. Увидео је да су Свети оци, све оне духовне проблеме који су њега мучили и којима је он тражио одгонетку на западним универзитетима, решили пре много векова. У овом охридском периоду настају његова сјајна дела: “Речи о Свечовеку”, “Молитве на језеру”, “Омилије” и “Охридски пролог” - та чудесна и јединствена књига у целом православном и хришћанском свету.

По жељи Архијерејског сабора и православног народа Шумадије, Николај је 1934. године враћен на трон Жичке епархије. Одмах се дао на обнављање манастира Жиче и она је убрзо заблистала старим Немањићким сјајем. Обновио је и многе друге манастире, нарочито венац манастира у Овчарско - кабларској клисури, која је названа Српска Света Гора. У време конкордатске борбе 1936. године Николај није могао остати по страни. Устао је у заштиту свога народа и своје цркве и захваљујући његовом огромном угледу и ауторитету Конкордат је пао. Такође, удраматичним мартовским догађајима 1941. године, Владика Николај је уз Патријарха Гаврила имао свој удео у рушењу антинародног пакта владе Цветковић-Мачек. Немци му то никада нису могли заборавити и опростити.

На голготском путу

Почетком 1941. године ратни пожар се увелико ширио Европом. Црни облаци су кренули ка југу и почели се надносити над Србијом. Команданту јужног фронта, генералу Александру фон Леру, Хитлер је лично издао наређење: “Уништити српску интелигенцију, обезглавити врх Српске православне цркве, и то у првом реду патријарха Дожића, митрополита Зимоњића и епископа жичког Николаја

Велимировића, као и калуђере и монахиње српских манастира”. Чим су Немци окупирали земљу, одмах су војне и полицијске снаге упале у Жичу и изоловале Владика Николаја. 12. јула 1941. године ухапсили су га и пребацили у манастир Љубостињу у заточеништво. Био је то његов растанак са Жичом. Под јаким немачком стражом Владика је у Љубостињи остао све до 3. децембра 1942. године када је заједно са јеромонахом Василијем Костићем, потоњим епископом жичким, и својим синовцем Јованом Велимировићем, пребачен у манастир Војловицу код Панчева. После неколико месеци, крајем маја 1943. године немци су у Војловицу довели и патријарха Гаврила. Своје тамничке дане, Владика Николај је испунио даноноћним радом и молитвом. У Љубостињи је написао своја позната дела: “Теодул”, “Српски народ као Теодул”, “Средњи систем”, “Индијска писма”, “Мудра игуманија љубостињска”, “Стослов о љубави” и друге књиге. У Војловици је исправио Вуков превод Светог писма Новог завета.

Пред крај рата, 15. септембра 1944. године Немци су Владика Николаја и Патријарха Гаврила спровели из манастира Војловице у злогласни концентрациони логор Дахау у Немачкој. Они су били једина два црквена великодостојника у Европи који су били заточени од немачке солдатеке и који су прошли пакао логора Дахау. Ослобођени су 8. маја 1945. године од стране савезничке 36. Америчке дивизије. Неко време потуцали су се обојица по земљама западне Европе а затим се Патријарх вратио у земљу и преузео дужност поглавара Српске цркве. Николај је кренуо голготским стазама емиграције. Није желео да се врати у своју вољену Србију у којој је насилно дошао на власт безбожнички и богоборачки комунистички режим. Сматрао је да ће више за свој народ урадити ако остане у емиграцији и покрене своје пријатеље у Европи и Америци да помогну Србији.

“Када кућа гори, пожар се гаси споља” - често је говорио.

Преко Енглеске стигао је у Америку. Тамо је наставио свој мисионарски и списатељски рад. Из овог времена потичу његова дела: “Касијана”, “Земља недођија”, “Жетве Господње”, “Диван” и његово последње недовршено дело “Једини човекољубац”. Заједно са протом Алексаом Тодоровићем покрене религиозну библиотеку “Свечаник” у којој објављује бисере православне хришћанске духовности. Из Америке је слао пакете и помоћ црквама и манастирима, монасима

и монахињама, свештеницима и народу. Све што је имао, све је поклонио своме народу. Окупљао је и мирио Србе у туђини и учио их да, само ако буду везани за своју цркву и своје обичаје, могу сачувати своје име и своје корене у далеком свету.

Први после Светог Саве

Своје последње дане, Владика Николај је провео у руском манастиру Светог Тихона у Саут Канану, у Пенсилванији. Упокојио се мирно у Господу, рано у недељу, на покладе 18.марта 1956. године. Смрт га је затекла на молитви. Из руског манастира, пренет је у српски манастир Светог саве у Либертвилу и сахрањен уз велике почести у српском народном гробљу поред манастира. На вест о Владичиној смрти зајецала су звона са торњева свих српских цркава широм света. Нарочито у његовој “Домаји”. Туга је обавила српске манастире, монахе и монахиње, свештенство и народ, нарочито његове верне богомољце. Туга, али истовремено и радост. Сви су знали и душом осећали да је Србија добила још једног молитвеника пред престолом Господњим. Народ му се одмах почео молити као светитељу.

Велики страдалник за живота, постао је још већи страдалник после смрти. Проглашен је за издајника и непријатеља свог народа. Он, који је преживео све страхоте рата, и који је био заточеник најзлогласнијег фашистичког логора, проглашен је за сарадника окупатора. Многи су се такмичили ко ће га више попљувати и понизити. Пљували су и понижавали себе. Николај је остао

недокучива величина, духовни стуб и упориште, нејгенијалнији српски беседник и богослов, највећи српски црквени писац и мислилац. епископ Лаврентије је сабрао његова дела и издао у петнаест великих томова са преко 12.000 страница, почасни доктор Глазговског и Колумбијског универзитета, велики отац цркве и духовник, од чијег духовног капитала Српска црква данас живи и живеће кроз векове. Нема

сумње он је први после Светог Саве.

Лелић - ново српско светилиште

Зато се пренос његових светих моштију у Србију, може само упоредити са преносом моштију Светог Саве из Трнова у Милешеву. Савремене српске генерације доживеле су посебну Божију милост да их у исто време походе два највећа Србина - Свети Сава, зидањем храма на Врачару и Владика Николај повратком из Америке. Нека би дао Бог да њихов загрљај под куполама храма на Врачару и у манастиру Жичи буде загрљај праштања и измирења свих Срба широм целог света. Нека његова задужбина у Лелићу, где ће почивати његове свете мошти, постане ново српско светилиште - нови Острог и нека се широм српских земаља испуни Владичина молитва, завет и аманет свим Србима: Да се Српски народ ОБОЖИ, СЛОЖИ и УМНОЖИ.

Молитвама Светог Владике нашег Николаја, Господе Исусе Христе Сине Божији, помилуј и спаси нас - АМИН.

ПОХВАЛНА ПЕСМА СВЕТОМ ВЛАДИЦИ НИКОЛАЈУ

Глас 8.

**Златоусти проповедниче Васкрслог Христа
Путовођо рода српскога крстоноснога у векове
Распевана лиро Духа Светога
Поносе и љубави монаха
Радовање и похвало свештеника
Учитељу покајања свенародни Владико
Человођо богомољне војске Христове
Свети Нуиколаје српски и свеправославни**

Са свима светима Небеске Србије
Моли Јединог Човекољубца
Да подари мир и слогу роду нашему

